

A kinevezés

„Engem már nem büntethetnek meg.”

Samuel Beckett: *A játszma vége*

(Kolozsvári Grandpierre Emil fordítása)

Mindig is szerettem volna harmadik személyben beszélni magamról, hogy elhihessem, amit mondok. Harmadik személyben, ahogy erről a szigetről beszélek, erről a házról, erről az asztalról itt előttem. Ahogy a napról, amelynek kába sugarai halványan szivárognak át az állandóan a sziget fölött úszó holtzürke felhőkön. Időnként súlyos, sötét esőcseppek hullnak a földre ezekből a felhőkből; ha az emberi bőrhöz érnek, sisteregve égetik meg, s nemkülönben falják a sziget szikláit, egyre csak arra készülve, hogy a tengerbe mossanak mindent. Harmadik személyben, ahogy a spájzban rejtőzködő, szűkölő félelmébe menekült fiúról, akinek hosszú, zsíros, fekete fűrtjei a homlokába hullnak, a sarokban kuporogva hallgatja mozgásum neszeit, s közben halkán, fojtott hangon nyüszít, akár egy kivert eb. A tüskésgyfkokról, halk motozásukról, ahogy mindenütt ott sunyognak, láthatatlanul, száraz mindenhatóságukban. Vagy ahogy a segédeszközeimről, a harapófogóról, a szikéról, a kézfűrőről, a kézfűrészről, a sebészollóról, a csipeszről meg a ráspolyról, amelyek itt vannak előttem állandóan az asztalon, és most már nem sok idő választ el tőle, hogy megtalálják a helyüket.

Az asztal közepét három napja foglalta el a papír, amelyet a fél lábon ugráló hivatalnok kézbesített nekem. Az arca majdnem olyan halott volt, ha nem halottabb, mint a sziget felett döglődő ég. Váratlanul érkezett, és még a nevét sem közölte, el sem hinném, hogy itt járt, ha nem lenne ott a papír az asztal közepén, a papír, amit hosszú, küzdelmes munkával érdemeltem ki. Először dühös voltam a hivatalnokra közönyös viselkedése miatt, ha már egyszer kitüntetnek valakit, annak közlése sem másodlagos jelentőségű eljárás, hiányoltam az aktusból az ahhoz tartozandó ünnepléységet és leplezetlen magasztosságot; úgy nyújtotta át a borítékot, akárha a nyugdíjamat hozta volna. Később aztán, ahogy érzéseimet és tudatomat egyaránt megszelídítette a papírral való együttélés, tudatosítottam: aligha lett volna ésszerűen elvárható kellemesebb fellépés a hivatalnok részéről, hiszen egymaga tette meg ezt a kíméletlen utat a félszigetről ide, hozzám, hozzánk, a tüskésgyfkok szigetére; az utat, amelyet jómagam eddig mindössze egyetlen egyszer abszolváltam, ám ez is épp elég volt hozzá, hogy egy életre elborzadjak tőle.

Harmadik napja szemezek a papírral, amelyet a hivatalnok látogatása után óvatosan húztam ki a gyöngybetűkkel címzett borítékból; a feladó helyén fenséges egyszerűséggel mindössze annyi állt, Központi Protokollhivatal, a címzett helyén pedig az én nevem, melynek olvastán menten libabőrözni kezdtem, mi ez a név, talán csak nem egy látható, észlelhető, hihető személy kulcsa? A finom merített papírt négyrét hajtvá helyezték gondos kezek a borítékba, belegondoltam, ahogy a

kecses, festett arcú hivatalnoknők hosszú ujjai között tartják a részemre elküldendő iratot, talán még a minden reggel nagy munkával pontos ívbe rendezett szemöldöküket is felvonják egy hanyag pillanatra, s tisztelettel elegy kíváncsisággal gondolnak rám, vagyis erre a névre. A borítékot nemtörődöm mozdulattal a nadrágom bal zsebébe gyűrtem, mintha a tartalma, a papír maga elhalványítaná a kézbesítés processzusának minden egyéb nagyszerűségét. Nem olvastam, hanem úgy fogadtam magamba, akár a napfényt, a sorokat, amelyek kinevezésemről szóltak: tagja leszek a Testületnek, végre, annyi éves kitartó küzdelem után az eszükbe jutottam, gondoltak rám, vagy legalábbis a névre, amely talán még ma is engem takar.

Most a kétezer-ötszázötvenedik napnál járok. Elsőként a harapófogó, utána a csipesz, a kézifűrő, a sebészolló, a szike, a ráspoly, a kézifűrész. Az aljuk legyen egyvonalban, úgy adják ki a megfelelő formát, ennek az elrendezése pedig hosszú, keserves órákat vesz igénybe. Megelőzi azonban mindezt a lehető legalaposabb, minden kis részletre kiterjedő megtisztításuk, aminek feladata a reggeli ébredéstől folyamatosan izgalomban tart. Az elszórt, szabálytalan, olykor felettébb megtévesztő kis piszokfoltok, kóbor ízeltlábúk undok nyomai, kellemetlen porlerakódások, a levegőben terjengő számtalan szennyszemcse, mind-mind szüntelen odafigyelést igényelnek. Talán ha le tudnék ülni, s úgy tudnék foglalkozni a segédeszközeimmel, fölējük hajolva, mint egykor, a laborban, még odaát, amikor nem ez az engesztelhetetlenül makacsszürke ég borult fölém, s ott voltak velem még a nyalka kislányok is, a fiatalka hallgatóim, akik a gyakorlat előtt előző esti csókokról meg tüzes pillanatokról csevegtek kacarászva, s ott ült velük szemben a tárgyasztala fölé hajolva valaki, aki képes volt rá, hogy önmagát megálmodja. De nem. Itt és most csak állni lehet, ebben a házban, amelyben nincsenek felesleges síkok, felesleges szögek, felesleges idomok, csak egy központi helyiség, benne egy asztal, meg aztán egy spájz, odabent a lánnyal, aki hozzám menekült, rám bízta magát, s nekem egyszer kezelésbe kell vennem, itt van a harapófogó, a csipesz, a kézifűrő, a sebészolló, a szike, a ráspoly, a kézifűrész, kezelésbe veszem, majd ha megtaláltam a helyes sorrendet, pontosabban: ha a segédeszközeim megtalálták a maguk helyét ezen az asztalon. A lány addig ott kucorog a sarokban, a földhöz lapulva, látom néha a kulcslyukon keresztül, ahogy hosszú, száraz szőke haja a padlót súrolja, akár egy elhasznált cirokseprű. S ahogy én idekint sürgölődöm, dörzsölöm a segédeszközökről a koszt, ő csak halkán vinnyog meg bőgicsél, s olykor összefüggéstelenül beszél, érthetetlen szavakat és mondatokat. Meg kell találniuk a maguk sorrendjét, a maguk helyét, minden nap csak egyetlen sorrend létezik, a harapófogó, a csipesz, a kézifűrő, a sebészolló, a szike, a ráspoly, a kézifűrész, ez a kétezer-ötszázötvenedik, ma ez van soron, de hogy melyik az abszolút rend, csak a végén, az ötezer-negyvenedik napon derül ki, s odáig még kétezer-négyszázkilencven nap, tehát hat év és háromszáz nap van hátra.

Középre, az asztal közepére helyeztem az iratot, a kinevezést, hogy mindig a szemem előtt legyen, s hogy így könnyebben felfoghassam, miről szól az egész, miért pont most került rá sor? Talán csak nem sejtették meg, hogy miféle tevékenységet végzek, s ki akarnak zökkenteni, szabotálni akarják a munkámat, meg akarják akadályozni, hogy megtaláljam a tárgyakban rejlő rendet? Miért küldték ki ezt a halovány arcú hivatalnokfiút erre a veszedelmes szigetre, amelynek tuskésgyökjait az emberek nem értik, s iszonyodnak és rettegnek tőlük? Három nap fojtogató

létremegés, három nap rémes lélekszáradtság, három nap gyötrelmes kibillentség. S közben a lehető legszigorúbb munkafegyelem mellett fényezni, csiszolni, karbantartani a segédeszközöimet, hogy dolgozhassanak a saját rendjükön.

A tüskésgyíkok mintha egyáltalán nem vettek volna tudomást az eseményekről, továbbra is menetrendszerűen érkeztek minden reggel, hogy az első, rövidebb munkaszünet alkalmával beszédhessem a küszöb elől az ételmet. A hat tojást, mint rendszeren, az asztal keleti csücskénél elhelyezett edénybe raktam, kettőt közülük azon nyomban feltörtem, s falánkan szippantottam magamba a félsűrű, kéken csillogó, kásás lét. A maradékból kettőt a spájz ajtajának alsó részén kialakított ajtócskán keresztül szűrtem be az odabent reszkető fiúnak, aki még erre az időre sem hagyta abba gügyögő, selypegő vinnyogását.

Korábban gondolkodtam rajta, nem keresik-e? Valóban nem hiányzik-e senkinek, hiszen már évek óta itt él, velem, annak ellenére, hogy nem hívtam ide, nem erőltettem az ittlétét, szinte ő maga kéredzkedett be hozzám, s azóta jól elvagyunk. Nyilván ő is tisztában van vele, miért van itt, s meddig kell várnia, odabent, abban a teljesen üres spájzban, a segédeszközökre, s arra a bizonyos végső kiteljesedésre, amelyben nekem is tevékeny szerep van szánva. A tüskésgyíkok furcsa módon kommunikálnak velünk, azelőtt sosem feltételeztem volna, hogy a vadonban ilyen tökéletes kommunikációs módszerek létezhetnek. Élmeznek bennünket, s szüntelen zizegetik a pikkelyeiket körülöttünk, hogy létfeladatunk belénk ivódjon. Most már csak az a kérdés, a tüskésgyíkok is ki vannak-e szolgáltatva valakinek, tehát csak láncszemek ők is egy nagy, körkörös folyamatban, vagy tényleg ők azok, akik a piramis csúcsán állnak? Eleddig meg voltam győződve ez utóbbi variáció igazságáról, ám a kinevezés most minden korábbi hitemben megingatott, még azokban is, amelyekhez pedig a Testületnek semmi köze.

Talán keresték a fiút. De ha bárkinek kell, mondja meg nyíltan. Mert jobb lenne egyszer s mindenkorra tisztáznunk, hogy a fiút nem adom. Ővele nekem itt dolgom van. Telik az idő, a súly rajtam egyre nagyobb. Senki nem akadályozhat meg semmiben. Bár kötve hiszem, hogy bármiben is meg tudnának akadályozni, az emberek, amennyire emlékszem, gyávábbak az utolsó törpecickánynál.

Mint az a fickó. Kopogott az ajtómon, aztán, mikor nem válaszoltam, mert megdermedve álldogáltam csak az asztal mellett, dörömbölni kezdett, és még szölnögni is, van odabent valaki, ilyesmit mondott, bátortalan, határozatlan, susogó hangon. Percek teltek el, mire összeszedtem magam annyira, hogy odamenjek az ajtóhoz, tervezgettem, mit mondok majd, ha meglátom a látogató nyálas ábrázatát, a homlokán tekergő, kamaszosan kusza tincseit, a világoszöld, csillogó madárszemét, a csúnyán elálló, hegyes fülét, a tömpe gyíkorrát, valahogy így képzeltem őt el; hogyan olvasok be neki, hogy nem hagy nyugtomat, beletapos a tüskésgyíkok szigetének kényes rendjébe. Gyors, heves mozdulattal nyitottam ajtót, egy pillanatra lehunytam a szemem, mély levegőt vettem, s már készültem magamból kiadni mindent, mikor megpillantottam: egy hamuszürke arcú, álmos hivatalnok állt a küszöböm előtt, a kezében egy borítékkal. A Központi Protokollhivatal küldött, mondta előírásos modorral, hűvös, bágyadt hangon, mielőtt még bármire is rákérdezhettem volna. Ezt a küldeményt kell kézbesítenem önnek. Azzal átnyújtotta a borítékot, amelyet én habozás nélkül téptem ki a kezéből. Úgy állt ott, felhúzott jobb lábbal, akár egy álruhás gólya, s amint végzett az átadással, megfordult,

s elszökdécselt. Nekem úgy tűnt, teljesen egészséges a jobb lába, ugyanúgy nézett ki, mint a másik, csak nem használta.

Csak most, a harmadik napon hagyott alább a kinevezés nyomán támadt lelkesedésem: na és a tüskésgyíkok? Csak úgy elengednek innen? Több éve nem láttam már őket. Legutóbb akkor, amikor, számomra máig fel nem fogható oknál fogva, egy példány megjelent a házban. Az asztal nyugati lábánál mászott éppen, amikor figyelmes lettem rá, a kezemben tartott csipeszt azonnal az asztalra helyeztem, ahogy a csipesz tisztogatására használt törlőrongyot is. A tüskésgyík nem vett tudomást rólam, úgy mászott el az ajtóig, hogy nem mozdította a fejét. Tudtam persze, mindez semmit nem jelent, hiszen a feje búbján lévő harmadik szeme biztosítja számára a teljes környezete figyelemmel követését, még akkor is, ha ez a szem nem olyan éles, mint a másik kettő, jobbra csak a fény-árnyék viszonyokat különbözteti meg. Minél öregebb azonban a tüskésgyík, annál rafináltabban tudja használni ezt a harmadik szemét, száz-száztíz éves korára szinte ugyanolyan hatékonysággal, akár a másik kettőt. Ez a példány, amely belopózott a házamba, lehetett vagy száz-harminc éves, láttam az évek nyomait a megtépázott pikkelyein, meg a mozgásán, a lomhaságán. Ez a lomhaság nem fáradtságot jelentett, hanem sokkal inkább tapasztaltságot, jó értelemben vett hanyavetiséget. Mikor az ajtóhoz ért, résnyire kinyitottam neki, s menten eltűnt a kinti szürkességben. Azóta nem láttam egyet sem, de az a találkozás még jobban megszilárdította bennem a tüskésgyíkok iránt érzett tiszteletet.

Na és a feladat? Na és a segédeszközeim? Na és a lány a spájzban, a lány, akire a harapófogó, a csipesz, a kézfűró, a sebészolló, a szike, a ráspoly, a kézfűrész vár?

Ezek odaát teljesen megkukulhattak. Annak idején, míg még el bírtam viselni annak az életnek minden nyűgét, minden szégyenét, minden értelmetlenségét és természetellenességét, hosszú ideig hiába kilincseltem különböző illetékes helyeken, hogy legalább fontolják meg a Testületbe való felvételemet. Nem vettek észre. Hiába törtem magam a laborban, nem vettek észre. Nem érdekelte őket az sem, mennyire szeretik az óráimat azok a bájos, fiatal hallgatóim. Nem láttak meg, nem hittek el. S most, amikor ideát vagyok? A tüskésgyíkok szigetén? Most küldenek egy fél lábon szökdécselő, halott arcú hivatalnokfiút? Így akarnak az őrületbe kergetni?

Most már érzem, mozgolódnak a kövek a bőröm alatt. Eleinte azt hittem, csak a zsebemben felejtettem valami szemetet, szennyet, koszt, amiből annyi van ebben az üres házban, ezen az üres szigeten. Hogy kavics csúszott valahogy a zsebembe. De nem. Hiába vetkőztem anyaszült meztelenre, továbbra is ott éreztem a köveket. Eleinte azt hittem, csak három-négy, mostanra több száz van belőlük. Szúrnak, át akarják bökní a bőrömet, akárha darazsak rakták volna le a petéiket a bőröm alá, hogy az élő testemből táplálkozzanak. Mozgolódni kezdtek, a talpamtól a fejem búbjáig; nincs lázam, nem érzem magam betegnek, el tudom végezni a munkát, a segédeszközeim ott vannak a helyükön, harapófogó, a csipesz, a kézfűró, a sebészolló, a szike, a ráspoly, a kézfűrész, ez a mai sorrend, de a kövek, a kövek a bőröm alatt mozognak.

Szét kell tépnem a kinevezést. Nem bámulhatom örökké, ahogy ott virít az asztal közepén, elnyomva a makulátlanra csiszolt és fényezett segédeszközeim csillogását. Nem hagyhatom, hogy kizökkentsen, nem hagyhatom cserben a lányt a spájzban,

aki várja, hogy megcsiklandozzam, megsimogassam, megkarcolgassam, megnyirbálgassam, megmetélgessem, megcsonkítgassam, megfúrogassam, megreszelgessem, megtépázzgassam a fiatal, zsenge testét.

Egyedül vagyunk ezen a szigeten, nincs itt talán a lány sem, itt nincs tűz, itt nincs melegség, itt nincs ember, itt nincs szenvedés, itt nincs fájdalom. A kövek lassan, gyengéden mozgolódnak a bőröm alatt, szinte finom érzés. Most már elszántam magam: a kezembe veszem a kinevezést, és apró darabokra tépem, a cafatokot aztán kiszórom a résnyire nyitott ajtón a ház elé, majd elsodorja a szél a tengerre. Meg kell tennem, hogy közelebb kerüljek a feladat sikeréhez. S akkor talán beszélhetek majd harmadik személyben magamról. A harapófogó, a csipesz, a kézfűró, a sebészolló, a szike, a ráspoly, a kézfűrész itt vannak. Már csak kétezer-négyszázkilencven nap. S azzal talán megnyílik nekem is a harmadik szemem.

